

TÜRK DÜNYASI
ТҮРКІ ӘЛЕМІ
ТӨРКІ ДОНЪЯҺИ

IV. ULUSLARARASI TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU

26-28 NİSAN 2017

NIĞDE

Avrasya Üniversitesi Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi **Bakü Avrasya Üniversitesi** Ömer Halisdemir Üniversitesi M. Akmulla Başkurt Devlet Pedagoji Üniversitesi Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi **M. Akmulla Başkurt Devlet Pedagoji Üniversitesi** Bakü Avrasya Üniversitesi **M. Akmulla Başkurt Devlet Pedagoji Üniversitesi** Ömer Halisdemir Üniversitesi **Ömer Halisdemir Üniversitesi** M. Akmulla Başkurt Devlet Pedagoji Üniversitesi **Bakü Avrasya Üniversitesi** Ömer Halisdemir Üniversitesi **Bakü Avrasya Üniversitesi** Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi **M. Akmulla Başkurt Devlet Pedagoji Üniversitesi** Ömer Halisdemir Üniversitesi **Ömer Halisdemir Üniversitesi** M. Akmulla Başkurt Devlet Pedagoji Üniversitesi **Bakü Avrasya Üniversitesi**

Ömer Halisdemir Üniversitesi

Bilimin Aydınlığında Yeni Ufuklara Doğru

BİLDİRİLER KİTABI

CİLT 1

IV. ULUSLARARASI TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU

26-28 Nisan 2017 Niğde

IV. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТҮРКІ ӘЛЕМІ ЗЕРТТЕУЛЕРІ СИМПОЗИУМЫ

26-28 Сәуір 2017ж – Нийде

IV ХАЛЫК-АРА ТӨРКИ ДОНЪЯЪЫН ӨЙРӘНЕҮГӘ АРНАЛҒАН СИМПОЗИУМ

26-28 Апрель 2017 йыл Нийде

IV BEYNƏLXALQ TÜRK DÜNYASI ARAŞDIRMALARI SİMPOZİUMU

26-28 Aprel 2017 Niğde

EDİTOR

Prof. Dr. Hikmet KORAŞ

2017 Niğde

ÇAĞATAYCA YAZILMIŞ ÂŞIK-MAŞUKLUK TUMARI ÜZERİNE

Kamile SERBEST¹

Özet: Çağatay yazı diliyle 15. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar Türkistan coğrafyasının sözlü gelenek ve kültürüne ilişkin sayısız eser kaleme alınmıştır. Divan, tezkire, mesnevi, risale, falname, tumarname, rüya tabiri gibi farklı tür ve şekillerde yazılan bu eserler içinde, özellikle Uygur Türklerinin gelenek ve ritüellerine ilişkin önemli bilgiler yer almaktadır. Büyük oranda Semerkant, Taşkent, Buhara, Kaşgar, Hoten, Yarkent gibi Türk kültürünün geliştiği merkezlerde yazılan ya da sözlü gelenekten derlenip yazıya geçirilen bu eserler, günümüzde dünyanın farklı ülkelerinde ve kütüphanelerinde bulunmaktadır. Çalışmamıza konu olan eser, 1929 yılında İsveçli misyoner Gunnar Hermansson tarafından Yarkent'ten alınmış olup, günümüzde Lund Üniversitesi (İsveç) Gunnar Jarring Koleksiyonu Prov. 3'te kayıtlı bulunmaktadır.

Bildirimizde, ilk olarak Uygurlarda muskacılık geleneği ve muska çeşitleri hakkında kısaca bilgi verilecektir. Ardından "Âşık-Maşukluk Tumarı" isimli yazma yapı ve içerik bakımından incelenecek, ayrıca yazmanın transkripsiyonlu metnine ve tıpkıbasımına yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Çağatay, Uygur, Yarkent, Muska.

Love Amulets Inscribed with Chagatai Script

Abstract: Innumerable Chaghatai writings on the folk tradition and culture of the Turkestan were produced from the 15th century to the beginning of the 20th century. Among the works written in different genres and forms such as Divan, tezkire (biography), mesnevi (poem with two lines couplets), risale (manuals), falname (fortune telling), tumarname (amulet) and interpretation of dreams included important information about the traditions and rituals of Uyghur Turks. Substantially, these works, which were written or compiled from oral tradition to written languages in those cradles of the Turkish cultural heritage in the history such as Samarkant, Tashkent, Bukhara, Kashgar, Hoten and Yarkent etc., nowadays can be found in different countries and libraries of the world. The work of this subject was obtained from Yarkent by the Swedish missionary Gunnar Hermansson in 1929 and has now been digitized in the Prov 3 of unique collection - Jarring Collection-. In this paper, first we introduced about the tradition of amulets and variety of amulets among the Uyghurs in brief and then examined the writing structure and general content of the manuscript "Aşık Maşukluk Tumarı"(Love Amulets). The transcriptional text of the manuscript and the original manuscript were also presented in the paper.

Keywords: Chagatai, Uyghur, Yarkent, Amulet.

Giriş

Muska, Arapça'da "yazılı şey" anlamına gelen *musha* kelimesinin halk ağzında bozulmuş biçimidir (Boratav, 2015:136). Türkçe Sözlükte muska terimi "1. İçinde dinsel veya büyüleyici bir gücün saklı olduğu sanılan, taşıyanı, takanı veya sahip olanı zararlı etkilerden koruyup iyilik getirdiğine inanılan bir nesne, yazılı kâğıt vb. hamaylı, 2. Üçgen biçiminde katlanmış olan şey" (1988: 1046) olarak tanımlanmaktadır.

Muskalar bir kâğıda yazılır. Eskiden, kâğıt yerine deriye de yazılırdı, deri dayanıklı olduğu için. Eskiyip yırtılmasını, yazılanların silinmesini önlemek için muşambaya sarıp deriden veya madenden bir zarf içine yerleştirirler; çocukların omuzlarına, büyüklerim boynuna asarlar. En çok görünen biçimleri üçgendir (Boratav, 2015: 137). Çoğunlukla insanlar tarafından taşınan, bazen da belli mekânlara yerleştirilerek kötü güçlerin

¹ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, TDE YLS öğrencisi, kamile.serbest0@gmail.com

etkisinden koruma sağladığı kabul edilen muska, prehistorik/çok tanrılı dinlerden tek tanrılı dinlere kadar pek çok inançta yaygınca görülen büyü ile yakından alâkalı kült nesnelere biridir. Taşdığı mâna bakımından muskanın antik dinlerden günümüze kadar fazla değişmeden geldiğini söylemek mümkündür. Buna göre muska, sahip olduğuna inanılan sihri güç (mana) aracılığıyla taşıyan kişiyi hem kötülüklerden koruyan hem kısmet getiren, çoğunlukla bir nesneden, bazen da yazı veya sembol şeklindeki gizemli karakterlerden oluşan özel objeleri ifade eder. Muskalar üçgen, dörtgen, kalp ve silindir biçiminde katlanarak en az üç kat olmak üzere muşambaya sarılıp dikildikten sonra boyuna veya koltuk altına asılır ya da belden yukarı ve ön tarafta elbisenin görünmeyen bir yerinde taşınır (Demirci, 2006: 265). Bununla birlikte, muskalar genellikle büyüün bozulması, iki kişi arasında muhabbet sağlanması, eşleri birbirine ısındırma veya soğutma, kısmetin açılması; sebebi belirsiz korku, baş ve karın ağrısı, sara gibi hastalıkların tedavisi; kıymetli şeylerin çalınmaktan korunması, yitiklerin bulunması; zararlı hayvanlardan, eşkıya ve zorbalardan korunma, ziraat ve ticaretin hareketlendirilmesi gibi amaçlarla yapılır. Muskanın nazara karşı korunmak için takılması da söz konusudur (Çelebi, 2006: 267).

Muskacılık geleneği, Uygur Türkleri arasında geçmişten günümüzde önemini koruyan bir gelenektir. Uygurlar, muska için *tumar*; muskacılık için *tumarçilik* kelimesini kullanmaktadırlar. Arapça *tûmâr* kelimesi, Türkiye Türkçesine *tomar*; Uygur Türkçesine ise *tumar* şeklinde geçmiştir. Bu kelime, Türkiye Türkçesinde “Dürülerek boru biçimi verilmiş deriler veya kâğıtlar” anlamına gelmektedir (Öger, 2016: 21).

İlkel toplumların doğada gerçekleşen olaylara anlam verememesi, insanların bazı nesnelere, hayvanlara ve varlıklara olağanüstü anlamlar yüklemesine sebep olmuştur. Bu olağanüstülükleri çözemeyen insan, olağanüstü ruhların, varlıkların ve hayvanların gücünden faydalanmak ya da korunmak için birtakım uygulamalara başvurmuştur. Muskacılık/tumarçilik de bu uygulamalardan biridir. Türk kültür coğrafyasının bütününde gördüğümüz *tumar/muska* ve bu bağlamdaki uygulamalar, eski Türk inanç ve düşünce sisteminde yer alan “ruh” anlayışına bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Eski Türk inanç sistemi içinde koruyucu ruh, iyelerle ilgili olduğu kabul edilen *tumar* geleneği, kötü ruhları kovmak veya onlardan gelebilecek zararı engellemek amacıyla *kutsal* kabul edilen birtakım nesne ve varlıkların farklı kullanımına dayanmaktadır (Öger, 2016: 22). İnsanların ilkel dönemlerde doğa ve hayvanlarla iç içe olması bu tür kullanımlarda hayvanların ön planda olmasına sebep olmuştur. Kötü ruhlardan korunmak için kartal tırnağı, kurt dişi ve kemiği vb. objelerin insanların boyunlarına asarak ya da herhangi bir eşyaya takarak kullanması buna örnek olarak gösterilebilir.

Uygur kültüründe muska ile ilgili birçok uygulama bulunmaktadır. Uygurlarda muskacılık geleneği incelendiğinde muskaların yapıma amaçlarına göre çeşitlendiği görülmektedir. Bu bağlamda Uygurlarda muska çeşitlerini üç başlık altında toplamak mümkündür:

- 1) Kötü ruhlardan korunmak amacıyla yapılan muskalar
- 2) Baht ve saadeti için yapılan muskalar
- 3) İnsan ilişkilerini etkilemek için yapılan muskalar

İnsan ilişkilerini etkilemek için yapılan muskalar *issitku* ve *sovutku* olarak ikiye ayrılmaktadır. *İssitku*, evli çiftlerin ilişkisini kuvvetlendirme ya da bir erkek ile kızın birbirine kavuşmasını sağlama ve çocuk ile ebeveyn arasındaki muhabbeti artırma için yapılan muskadır. *Sovutku* ise daha çok yeni evlenmiş ya da birbirini seven kız ile oğlanın muhabbetini bozmak amacıyla yapılmaktadır (Öger, 2016: 22-24). Çalışmada incelediğimiz muska da sevgililerin kavuşması ve muhabbetlerinin artması amacıyla yapıldığı için *issitku* olarak adlandırılan muska çeşidine girmektedir.

1. Çağatay Türkçesiyle Yazılan Âşık-Maşukluk Tumarı ve Özellikleri

Eser, İsveçli misyoner Gunnar Hermansson tarafından 1929 yılında Yarkent'ten alınmış ve 1982 yılında Lund Üniversitesi kütüphanesine bağışlanmıştır. Günümüzde Lund Üniversitesi "Jarring Koleksiyonu" Prov. 3'te yer alan eser, 16 sayfa olup 15x12 cm boyutundadır.

"Tumār 'Âşık Ma'şukluk" başlığını taşıyan eser, Besmele ile başlamaktadır. Ar-artacağı ifade edilir. Bu tumarı çocuk sahibi olmak için taşıyan kişiye ise Allah u Teâlâ gıybet etmeden ve şüpheye düşmeden can-ı gönülden itikat içinde olması gerektiği vurgulanır. Ve yine bir kişinin insanlara doğru sözler söyleyip, kötü işler yapmadan ve beş vakit namazını geçirmeden yaşarsa, talebinin karşılık bulacağı, isteğinin yerine geleceği bildirilir.

Eserin bu kısmından, söz konusu muskanın hem sevgiliyi elde etmek hem de çocuk sahibi olmak için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca burada doğru sözlü olma, gıybet etmeme, kötü işlerden uzak olma, beş vakit namazı terk etmeme gibi dinî birtakım telkinlerde de bulunulmuştur.

Eserin ilerleyen kısımlarında, talep ettiği kişiyi kendine âşık etmek isteyen kişinin baş örtme tumarını üstünde taşıması gerektiği belirtilir ve baş örtme tumarını bütün peygamber ve evliyaların yazıp doğruluğunu kabul ettiğine vurgu yapılır. Bu kısımda, baş örtme muskasının istenilen kişinin sevgisini kazanmada olan etkisi, evliya ve peygamberler üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Baş örtme tumarını sevgilinin başından; erkek ise sağ tarafından, kadın ise iki tarafından, taharetle üç defa vurup alındığında aşkın karşılık bulacağı belirtilir. Uzaktaki sevgiliyi getirmek için muskanın nezir-çırağ³ ve ihlasla rüzgâra doğru bağlanması gerektiği, bu durumda getirmek istenilen kişinin kalbinin titreyerek hemen geleceği belirtilir.

Bu kısımda muskanın nasıl kullanılacağı açıklanmıştır. Yakındaki biri ise ona muska ile üç defa vurarak temas edilmesi gerektiğine, uzaktaki biri ise rüzgârın etkisiyle muskanın tesirinin ona ulaşacağına vurgu yapılmıştır. Burada, baş örtme tumarının kullanımında büyüünün temas yönteminin kullanılması dikkat çekmektedir.

Eğer bir kişi baş örtme tumarını Perşembe günü, sevgilisinin sağ tarafından üç defa vurup alırsa dünyada asla birbirlerine vefasızlık etmezler ve günden güne muhabbetleri artar, kadına başka hiç kimse bakmaz. Eğer sevgiliye kendinden başkasının bakması istenmiyorsa, hıtbe tumarını seher vakti yıldızlar kaybolmadan, iki rekât namaz kılınp, dua ile Allah u Teâlâ'ya ağlayıp sızlayarak "bu tumar hürmetine sevgilimi bana âşık et" denirse elbette dileği yerine gelir. Eğer bir kişi baş örtme tumarını yanında taşırsa sevgilisinin o kişiye olan aşkı her geçen gün artar ve onu görmemeye dayanamaz.

Bu kısımda, baş örtme tumarının sevgiliyi elde etmenin yanı sıra muhabbeti artırma ve vefasızlığı ortadan kaldırma işlevi üzerinde durulmuştur. Ayrıca muskanın etkisini artırmak için dua, namaz, Allah'ın huzurunda ağlayıp sızlama gibi dini vecibelerin yerine getirilmesi de dikkat çekmektedir.

² Hıtbe: Okunmuş, evlenmek üzere istenilmiş kız veya kadın (Devellioğlu, 2010:418).
³ Nezir-çırağ: Uygurlarda Allah'a dua etme, Allah için yemek ve ziyafet verme, anlamana gelmektedir.

Bir kişi bu tumarı pazartesi günü, za'fer⁴ ve senil⁵ gibi hoş kokulu bitkilerden elde edilen mürekkeple yazarsa ve üç defa vurup koku salarak sevgilinin iki ayağının arasına koyarsa gökyüzündeki perilerin bile o sevgiliye asla bakamayacağı ve yine bu kokunun özelliğinden dolayı pir-üstadının bile onun karşısına çıkabileceği belirtilir.

Burada muskacılıkta yaygın olarak kullanılan ve bir gelenek halini alan belirli gün (Pazartesi), belirli bitkiler (zaferan vb.) ve muskanın yazıldığı mürekkep önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle Uygurlarda kavuşma arzusuyla yapılan muskalarda şeker, tatlı ve hoş kokulu nesnelere, bitkilerin kullanılması, ayırma maksatlı muskalarda da soğan, sarımsak, biber vb. nesnelere kullanımı söz konusudur (Öger:2016, 24).

Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin, Şems ile Kamer, Yusuf ile Züleyha bu tumarla âşık olmuşlardır. Bu tumarı Hz. Âdem yapmış, Havva âşık olmuş; Hz. Ali yapmış, Fatma âşık olmuştur. Bu tumar, ihlas ile birine yapıldığında o kişi mutlaka âşık olur. Bu tumarın sevabı yazmak ve okumakla bitmez.

Bu kısımda, baş örtme tumarının hem eskiliği hem dinî açıdan uygunluğu hem de tesirinin gücüne vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu tumarın Hz. Âdem'den beri var olması ve Hz. Âdem ile Havva'nın, Hz. Ali ile Fatma'nın, Hz. Yusuf ile Züleyha'nın aşkının buna bağlanması, peygamber ve sahabenin de bu tumarı caiz gördüğü ve ilk insana kadar uzandığı anlamına gelmektedir. Ayrıca aşkları hem sözlü hem yazılı gelecekte önemli bir yer tutan Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin gibi kahramanların da bu tumarla âşık olmaları, tumarın etki gücünü anlatmaya yöneliktir.

Baş örtme tumarında yazılacak ilk ayet ve şekiller şöyledir: Bismi'llâhi'r-raḥmāni'r-raḥīm ḳulhu' vāllāhu eḫad yā Cebrā'il Allahü's-samed yā Mikā'il lem yelid velem yüled yā İsrāfil velem yükün lehü küfüven eḫad yā 'Azrā'il hamdü's-şenā.

Burada İhlas suresinin ayetlerinin arasına dört melekten birinin ismi yazılmıştır. İlk ayetin sonuna Cebrail, ikinci ayetin sonuna İsrail ve üçüncü ayetin sonuna Azrail ismi yazılmıştır.

Baş örtme tumarının ikinci bölümünde ise şunlar yazılıdır: Ve'l 'azimeti yā ḫālik yā Cabbār yā 'âşık yā ma'şūk yā ḫāzır yā Gā'ib yā eḫad yā şamed lā ilāhe bi ḫaḳ Fātma Zehrā lā ilāhe bi ḫaḳ bi bi Sārā lā ilāhe bi ḫaḳ yā ḫüvven lā ilāhe bi ḫaḳ yā Âdem lā ilāhe bi ḫaḳ Ḥadice Kübrā lā ilāhe bi ḫaḳ yā Reşü'lullāhdın tileyimiz elme'd-dürur yā erḫame'r-rāḫimîn.

Bu kısımda da Esmâ'ül Hüsna, peygamber ve sahabelerden bazılarının isimleri sıralanmıştır.

2. Transkripsiyonlu Metin:

[1b] Tumār 'Âşık Ma'şūkluk [2a Bismi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm. Her kişi bu ḫıṭbe tumārını devā için okusa şehvet ziyāde bolğay. Ferzend için hem-rāh ḳılsa Ḥudāy Te'ālā ferzend şālīḫ 'itā ḳılğay. Eger nemeki maṭlūbi için seyyir-i' tikād ḳılıp cān-dil bilen şek ḳılmay ve ḳişini ḡybet ḳılmay. Ḳişige ḫaḳ- söz [2b] lerni ḳılıp nā-ḫaḳ işlerni ḳılmay hemişe beş vaḳt namāznı taşlamay taleb bilen yürse iş ḳılsa revāc bolur. Eger kimerse ḳişini özüñge 'âşık bī-ḳarār ḳılay diseñ bu ḫıṭbe irem-baş örtmeni özi bilen hem-rāh ḳılsa ol kişi 'âşık bī-ḳarār bolğay. Bu tumār baş örtmeni cem' peyğamberler ve evliyālar pütüp rastlağan turur. Eger kimerse baş örtme tumārını [3a] öz maḫbūbiniñ başıdın ér kişi bolsa oñ ṭarafıdın ve maḫlūm kişi bolsa çip ṭarafıdın ṭahāret (alıp) birle üç mertebe urup alsa âşık bī-ḳarār bolğay. Eger yırāqdaki ḳişini keltürmek için nezr-çırāğ bilen ve ihlāş bilen şimālğa bağlasa elbette tumār tebrege yanma ol maḫbūbniñ yüregi tebrāb turalmağay pat kelgey. Eger kimerse bu baş [3b] örtme

⁴ Za'fer/za'feran: Safran (Devellioğlu, 2010: 1357).

⁵ Senil: Hoş kokulu bir bitki.

tumârı pençsenbe küni ol maḥbûbıñ oñ tarafıdın üç mertebe pirniñ emri Ḥudâ'nıñ emri dép urup alsa dünyâ ve âhretğıça birbirige bî-vefâlık kılmağay birbirige kündin künge mihrî muḥabbeti bar bolğay. Ol mazlûma başqa neme qaramağay. Eger ol maḥbûbum mendin özgege qaramasun deseñ şubu hıṭbe tumârı temsil-i mahâret bilen 'âşîk ma' şûqlarınıñ [4a] ḥaqqıda nezr-çırâğ kılıp seherde yulduzlar târķâmasda iki rek' at namâz oqup Ḥudâ Te' âlâğa zârî kılıp yığlap yaşlarını aqıtıp şubu tumârınıñ ḥaqqı hürmetidin şol maḥbûbumını özümge 'âşîk bî-qarâr kılıp bergil Ḥudâ yâ Ḥudâvendâ sendin tileydir men dese elbette tilekni bergüçi özi ekreme'l keremîn ve erḥame'r-râhimîn tururlar. [4b] Eger kimerse baş örtme tumârı özi birle tutsa ol maḥbûb hemişe şol kişi-ge kündin künge 'âşîk bolğay ve körmekünçe tâkat kılalmağay bî-ârâm ve bî-qarâr bolğay. Bu tumârı düşünbe küni za' fer yâ senil şundağ ḥoş-büy nerseler bilen yazsa ve üç mertebe urup büy salıp maḥbûbınıñ iki putiniñ arasında qoysa âsmândaqı [5a] perizâd-lar bolsamu hergiz qaramas ve yene şu büyniñ ḥâşiyetidin deyü peri bolsamu aldığa ḥâzır bolğay şol şaffet kılğay. Baş örtünme tumârı bu turur. Leylî bilen Mecnûn Ferhâd birle Şirîn Şems bilen Kamer Yûsuf bilen Züleyḥa 'âşîk bolğandıñ 'âşîk bî-qarâr bolğay. Bu tumârı ḥazret-i Âdem tuttı Ḥavvâ 'âşîk boldı [5b] 'Alî tuttı Fâtma 'âşîk boldı her kişi-ge bu tumârı ihlâş bilen tutsa her kişi körse 'âşîk bî-qarâr bolğay. Bu tumârınıñ şevâbını pütüp oqup temâm kılalmay ḥâşiyetlik tumâr bu turur. Âyet bu turur Bismi'llâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm Ḳulhu' vâllâhu eḥad yâ Cebrâ'îl Allahü's-samed [6a] yâ Mikâ'îl lem yelid velem yüled yâ İsrâfil velem yükün lehü küfüven eḥad yâ 'Azrâ'îl hamdü's-senâ. Ve'l 'azimeti yâ ḥâlık yâ Cabbâr yâ 'âşîk yâ ma' şûk yâ ḥâzır yâ Gâ'ib yâ eḥad yâ şamed lâ ilâhe bi ḥaḳ Fâtma Zehrâ lâ ilâhe bi ḥaḳ bi bi Sârâ lâ ilâhe bi ḥaḳ yâ ḥüvven lâ ilâhe bi ḥaḳ yâ Âdem lâ ilâhe bi ḥaḳ Ḥadice Kübrâ lâ ilâhe [6b] bi ḥaḳ yâ Reşûlullâhdın tileyimiz elme'd-dürur yâ erḥame'r-râhimîn.

Sonuç

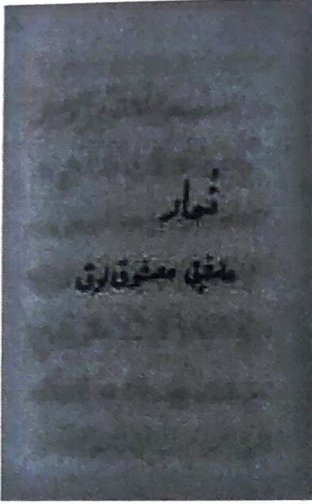
Çağatay Türkçesiyle klasik eserlerin yanı sıra sözlü geleneğe dayalı halk edebiyatı ürünlerinin ve halk kültürüne dayalı inanç ve uygulamaların yazılı hale getirildiği bilinmektedir. Bunlar arasında Türk inanç ve düşünce sistemini ortaya koyan ve sözlü gelenekten yazıya geçirilen muskacılık, falcılık, rüya tabiri, tarihi ve dini şahsiyetlerin hayatını konu alan tezkireler gibi eserler önemli bir yer tutmaktadır. Kaşgar, Semerkant, Buhara gibi Türk dünyasının belli başlı kültür merkezlerinde yazıya geçirilen veya toplanan bu eserlerin incelenmesi, Türk kültürünün ve edebiyatının hem zenginliğini hem de çeşitliliğini ortaya koymada elzemdir. Çalışmamızın konusunu oluşturan "aşık- maşukluk tumarı"nın da sözlü geleneğe oluşun ve zamanla kalıpları kesinleşmiş bir inanç ve uygulama biçiminin yazıya geçirilmiş şekli olması muhtemeldir. Söz konusu tumar, temelde sevgiliyi elde etme amacıyla yapılan musklaradan "baş örtme tumarı"nın konu alan bir eserdir. İncelediğimiz eser, muskacılık geleneğinin Türklerde (özellikle de Uygur Türklerinde) çok eski dönemlerden beri devam eden bir gelenek olmanın yanında çok çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca muskanın gerek yazımı gerek kullanımı gerekse etki gücünde dinî unsurların kullanıldığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

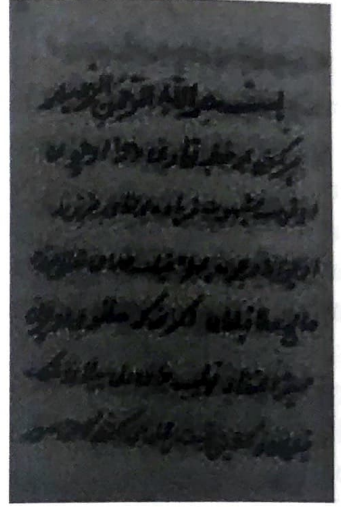
- Boratav, Pertev Naili (2015), *100 Soruda Türk Folkloru*, 2. Baskı, Ankara, Bilgesu Yayınları.
 Çelebi, İlyas (2006), "Muska", *İslam Ansiklopedisi*, XXXI, Ankara, TDV Yayınları.
 Demirci, Kürşat (2006), "Muska", *İslam Ansiklopedisi*, XXXI, Ankara, TDV Yayınları.
 Devellioglu, Ferit (2010), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 26. Baskı, Ankara, Aydın Kitabevi Yayınları.
 Öger, Adem (2016), "Uygurlarda Muskacılık ve Muska Çeşitleri", III. Uluslararası Türk Dünyası Sempozyumu (25-27 Mayıs 2016), C.I, Bakü, s. 21-24.

3. Orijinal Metin:

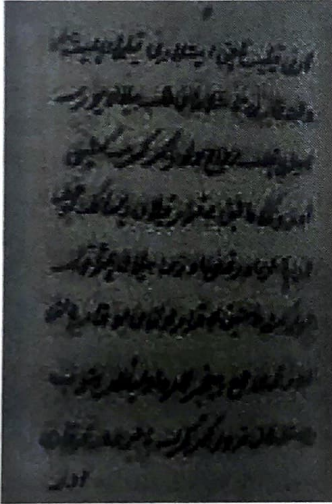
1b

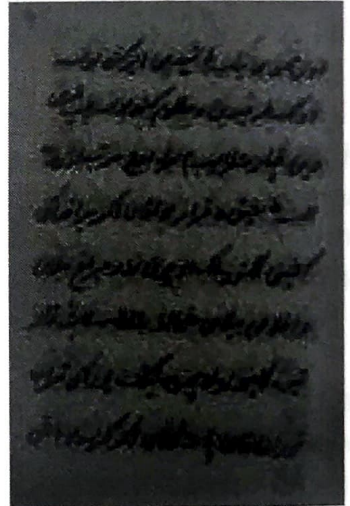
2a

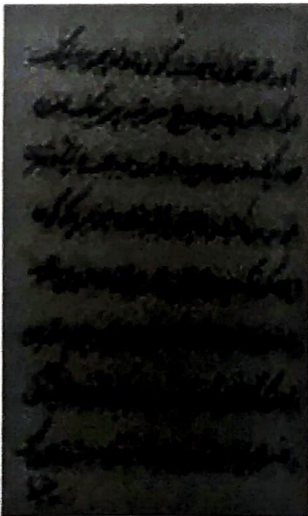
2b

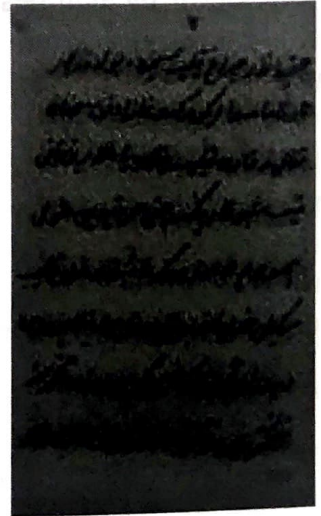
3a

3b

4a

4b

الحمد لله الذي جعل في كل شيء
دروسا لمن يتدبره
وآياتا لمن يعقله
والله اعلم بالصواب
والصالحين
والذين آمنوا
والذين عملوا الصالحات
والذين هم على صراط مستقيم
والذين هم على صراط مستقيم
والذين هم على صراط مستقيم
والذين هم على صراط مستقيم

5a

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي جعل في كل شيء
دروسا لمن يتدبره
وآياتا لمن يعقله
والله اعلم بالصواب
والصالحين
والذين آمنوا
والذين عملوا الصالحات
والذين هم على صراط مستقيم
والذين هم على صراط مستقيم
والذين هم على صراط مستقيم
والذين هم على صراط مستقيم

5b

الحمد لله الذي جعل في كل شيء
دروسا لمن يتدبره
وآياتا لمن يعقله
والله اعلم بالصواب
والصالحين
والذين آمنوا
والذين عملوا الصالحات
والذين هم على صراط مستقيم
والذين هم على صراط مستقيم
والذين هم على صراط مستقيم
والذين هم على صراط مستقيم

6a

يا سيدي يا سيدي
يا سيدي يا سيدي
يا سيدي يا سيدي
يا سيدي يا سيدي
يا سيدي يا سيدي
يا سيدي يا سيدي
يا سيدي يا سيدي
يا سيدي يا سيدي
يا سيدي يا سيدي
يا سيدي يا سيدي
يا سيدي يا سيدي
يا سيدي يا سيدي

6b

الحمد لله الذي جعل في كل شيء
دروسا لمن يتدبره
وآياتا لمن يعقله
والله اعلم بالصواب
والصالحين
والذين آمنوا
والذين عملوا الصالحات
والذين هم على صراط مستقيم
والذين هم على صراط مستقيم
والذين هم على صراط مستقيم
والذين هم على صراط مستقيم